

**Stanovisko Lucie Berdisovej, Andreja Majerníka a Lajosa Mészárosa k uzneseniu Súdnej rady
Slovenskej republiky č. 65/2024 zo dňa 14. februára 2024**

1. Súdna rada Slovenskej republiky uznesením č. 65/2024 schválila stanovisko k etickým aspektom vykonávania advokácie počas prerušeného výkonu funkcie sudcu. V stanovisku konštatovala, že eticky problematický nie je samotný výkon advokácie sudcom s prerušeným výkonom funkcie. Súdna rada však všeobecne identifikovala riziká, na základe ktorých môže byť eticky problematickým spôsob výkonu advokácie. Dané uznesenie súdnej rady rešpektujeme, keďže sa s ním však v podstatných častiach nestotožňujeme, využívame právo na pripojenie nášho stanoviska k tomuto rozhodnutiu súdnej rady.

2. Náš kritický postoj k stanovisku možno zjednodušene zhrnúť do niekoľkých viet nasledovne. Prijaté stanovisko nedostatočne asistuje sudcom a sudkyňiam pri dodržiavaní zásad sudcovskej etiky, keďže neposkytuje zrozumiteľnú a vyváženú odpoveď na otázku, či sa sudca s prerušeným výkonom funkcie môže zapísať do Slovenskej advokátskej komory ako advokát a vykonávať advokáciu. Závery stanoviska totiž nelicujú s jeho východiskami. Zároveň, ak by sme aj prijali, že za istých okolností môže vykonávať advokáciu aj sudca s prerušeným výkonom funkcie, dané malo byť vymedzené reštriktívne a inštrumentálne, napríklad cez otázky, ktoré si má takýto sudca klásť, alebo cez vymedzenie typov výkonu, ktoré sú samé o sebe silno problematické. Zastávame však názor, že riziká kombinovania statusu sudcu s výkonom advokácie a miera ohrozenia hodnôt kľúčových pre súdnu moc, ktoré sú chránené (aj) sudcovskou etikou, sú tak vysoké, že výkon advokácie sudcom s prerušeným výkonom nemožno len silno neodporúčať, ale je potrebné konštatovať nekompatibilitu takého výkonu so zásadami sudcovskej etiky. A nie je tu v hre len hodnota neustrannosti a jej zdania, ale napríklad aj hodnota nezávislosti súdnej moci a dôvery v ňu, či možné zneužívanie prestíže sudcovského povolania (hoc aj nechcené). V kontexte tohto nášho záveru o nezlučiteľnosti pripomíname, že súdnou radou prijaté stanovisko, ktoré predpokladá akoby spätnú kontrolu dodržiavania zásad sudcovskej etiky počas výkonu advokácie, pracuje s neexistujúcim mechanizmom, keď ráta s tým, že po opätovnom ujatí sa výkonu funkcie sudcu budú preskúmané jeho/jej predpoklady sudcovskej spôsobilosti, kde sa bude riešiť aj táto otázka. Taký právny mechanizmus však v zákone neexistuje.

Súdnou radou prijaté stanovisko

3. Stanovisko, rovnako ako jeho skoršie verzie, ktoré prešli deliberáciou v Stálej etickej komisii, ostáva pri racionálnom konštatovaní, že ústavná a zákonná úprava vyslovene nevylučujú, aby sudca, ktorému bola na žiadosť ministrom spravodlivosti prerušená funkcia, vykonával advokáciu, ale že zároveň etický kódex sudcovstva môže klásť na správanie sudcov a sudkýň fakticky vyššie než zákonné požiadavky. V rozpore s daným korektným východiskom však stanovisko tieto požiadavky vyplývajúce z etických zásad nie úplne dostatočne presne určuje a ostáva pri relatívne strohom identifikovaní rizík kumulácie statusu sudcu a výkonu advokácie. Tieto riziká síce identifikuje správne, z daných rizík, ktoré sú napokon veľmi silné, však nevyvodzuje dostatočne silný záver a praktické stanovisko ako pravidlo správania sa alebo nasmerovanie na otázky, ktoré sa má sudcovstvo pýtať. Nie sú tak prítomné ani vodítka na vyhodnocovanie odpovedí.

4. Stanovisko akoby medzi časťou II. (ústavné, zákonné a etické východiská) a časťou III. (stanovisko v užšom zmysle) prešlo ruptúrou. Časť III. nie je položená na informáciách z časti II., a to vo viacerých rovinách.

5. Jednou z nich je rovina odôvodnenia záveru o tom, že sám o sebe výkon advokácie u sudcu s prerušeným výkonom funkcie eticky problematický nie je, ale za istých okolností, ak by porušoval zásady sudcovskej etiky týkajúce sa mimopracovného života, eticky problematickým by bol. Iste, takýto záver je možný, mal by však nasledovať po vykonaní nejakej formy váženia rizík, ktoré by aspoň implicitne viedlo k záveru, že sudca s prerušeným výkonom funkcie môže vykonávať činnosť advokáta. Riziká takejto dvojrolovnosti mohli byť premietnuté do otázok pre sudcov, ktoré si majú pri výkone povolania advokáta klásť a do limitov výkonu činnosti advokáta. O takéto otázky a odpovede, v ktorých

sa upresňovali riziká, sa opieralo napríklad stanovisko k otázke zlučiteľnosti výkonu funkcie sudcu s výkonom funkcie štatutárneho orgánu a veliteľa Dobrovoľného hasičského zboru (body 13. až 21. a body 23. až 25.). Obdobný test bolo možné vykonať, hoci tu nejde o nezlučiteľnosť výkonu funkcií, ale o nezlučiteľnosť statusu sudcu s výkonom funkcie advokáta. Jednoducho, záverom stanoviska chýba dostatočná argumentácia. Problematickejšim je však to, čo nasleduje.

6. Totiž, namiesto otázok alebo konkrétnych limitov, ktoré by pomohli riešiť dilemy *spôsobu* výkonu advokácie u sudcov s prerušeným výkonom funkcie na základe žiadosti (§ 24 ods. 5 zákona o sudcoch), nasleduje bod 12. s nie úplne pochopiteľne umiestnenou otázkou, ktorá sa týka prerušenia výkonu funkcie zo zákona (§ 24 ods. 1, 2 a 3 zákona o sudcoch). Pozornosť sa tak prekvapivo obracia na sudcov vo výkone iných volených a verejných funkcií alebo pri kandidatúre na ne. Žiaľ, ani sama otázka a odpoveď nie sú zrozumiteľné a nie je ani zrejmé, akú hodnotu pre stanovisko majú. Následne sa v bode 12. opäť nie úplne koncepcne kladie otázka o tom, či sudca, ktorý vykonáva funkciu sudcu, môže byť zapísaný ako advokát s pozastaveným výkonom advokácie. Ide tu totiž o inú dilemu, hoci metodika odpovede by mohla byť obdobná. Odpoveď ani metodika sa však v stanovisku nenachádza.

7. Najviac problematický je však napokon 13. bod stanoviska. V ňom sa tvrdí: „*V rámci výkonu právomoci súdnej rady by dodržiavanie zásad etiky sudcom s prerušeným výkonom funkcie sudcu počas obdobia tohto prerušenia mali byť obligatórne skúmané v rámci previerky sudcovskej spôsobilosti po obnovení výkonu funkcie sudcu. V rámci výkonu tejto previerky bude úlohou súdnej rady starostlivo zvážiť okolnosti a dôvody prerušenia výkonu funkcie sudcu ako aj vyhodnotiť správanie sudcu počas tohto prerušenia.*“ Žiadne obligatórne preverovanie predpokladov sudcovskej spôsobilosti po ujatí sa funkcie sudcu však v právnom poriadku neexistuje. Súdna rada nevyhnutne nevykonáva dohľad nad spĺňaním predpokladov sudcovskej spôsobilosti u sudcu, ktorý sa po prerušení výkonu funkcie ujal funkcie sudcu. Sudca môže pokojne vykonávať funkciu až do jej zániku bez toho, aby boli preverované jeho predpoklady sudcovskej spôsobilosti. Tie sú totiž vykonávané len v súvislosti s tzv. kariérnym postupom, pri prekladaní na správny súd a prípadne na základne podnetov podľa § 27hg ods. 1 zákona o súdnej rade v zmysle § 27hb zákona o súdnej rade. Ak by spomenutý mechanizmus stanovisko navrhovalo *de lege ferenda*, ako sa javilo v rozprave na zasadnutí súdnej rady, aj tak by platilo, že porušenie povinnosti spĺňať predpoklady sudcovskej spôsobilosti u sudcu je disciplinárnym previnením, o ktorom rozhoduje disciplinárny súd. Návrh by po uznesení súdnej rady o tom, že sudca porušil povinnosť spĺňať predpoklady sudcovskej spôsobilosti, musel podať predseda súdnej rady a na vec by sa, samozrejme, vzťahovali všetky premlčacie lehoty. Je teda otázne, ako efektívny by vôbec mohol byť a či netreba uvažovať iným smerom, napríklad smerom k porušeniu zásad sudcovskej etiky ako disciplinárnemu previneniu.

Sudcovská etika ako sebapríkaz

8. Sme presvedčení, že je zásadné, aby bol pri riešení etických dilem a pri výklade zásad sudcovskej etiky nosný hlas sudcov a sudkýň. Sudcovská etika je totiž predovšetkým sebapríkaz, ktorým sa sudcovia sami zaväzujú. Napokon, súdna rada vydáva zásady sudcovskej etiky v spolupráci s orgánmi sudcovskej samosprávy. Napriek tomu však nemožno prehliadnuť, ak pri stanovisku k vážnej etickej dileme súdna rada nielen neposkytne zmysluplné vodítka na jej riešenie, ale aj ochranu dodržiavania zásad sudcovskej etiky postaví na neexistujúcom právnom mechanizme. Ak už súdna rada preformátovala dilemu možnosti zapísania sa do Slovenskej advokátskej komory na dilemu *spôsobu* výkonu advokácie, mala upresniť riziká a určiť aspoň isté zmysluplné limity na výkon advokácie, napríklad tým, že za s etickými požiadavkami nekompatibilný bude považovať výkon advokácie pred súdom, kde sudca vykonával funkciu, ak už nie v regióne samotnom, prípadne by mala súdna rada promovať nelitigačné advokátske aktivity a podobne. Tu nehovoríme, že toto je nami preferované riešenie dilemy. Hovoríme, že ak už boli riziká načrtnuté cez poukaz na to, že sudca má aj etické záväzky týkajúce sa aj mimopracovného života, mali byť otestované a mali z nich byť vyvodené limity a konkrétnejšie reštrikcie. Iste, ako je advokátom a advokátkam zrejmé, takého obmedzenia by boli už samé o sebe nie veľmi vhodné pre výkon advokácie tak, ako ho predpokladá zákon o advokácii. Zjednodušene povedané, totiž nie sú súladné s rolou lojality advokáta k právam a záujmom klienta a riadenie sa pokynmi klienta s výnimkou tých, ktoré sú v rozpore s právnymi poriadkom. Povinnosť dodržiavať

zásady sudcovskej etiky vyplývajúca zo statusu sudcu síce môže zrkadliť etické afinity výkonu advokácie (advokát v zmysle § 4 ods. 2 advokátskeho poriadku napríklad „*nesmie prijať poverenie, ktoré by znižovalo dôstojnosť advokátskeho stavu a smie použiť len prostriedky, ktoré sú v súlade so všeobecne záväznými predpismi, dobrými mravmi a zásadami slušného správania sa*“), vytvára však pnutia rolí a lojalít aj narušenie zdania nezávislostí (sudcovská a advokátska nezávislosť majú inú povahu), ktoré neprospeievajú ani súdnictvu, ani advokácii. Tu už naznačujeme východiská nášho názoru na to, ako mala byť etická dilema riešená a ako malo byť podľa nášho názoru stanovisko koncipované. Ide nám, samozrejme, o pnutia v rámci sudcovskej etiky, nie advokátskej.

Východiská nášho stanoviska o etickej nezlučiteľnosti statusu sudcu s výkonom advokácie

9. Ako sme už avizovali, podľa nášho názoru je samo o sebe eticky problematické, aby sudca s prerušeným výkonom funkcie vykonával povolanie advokáta. Referenčnými normami sú tu povinnosti voči profesii a povinnosti v občianskom živote [čl. II ods. 3 písm. b) a c) zásad sudcovskej etiky], ktoré zahŕňajú aj rešpekt a presadzovanie nezávislosti a nestrannosti súdnictva (čl. III ods. 1 zásad sudcovskej etiky) a ochranu zdania nestrannosti (čl. III ods. 4 zásad sudcovskej etiky), nezneužívanie sudcovskej funkcie na presadzovanie vlastných osobných alebo ekonomických záujmov (čl. III. ods. 2 zásad sudcovskej etiky), výkon mimosúdnych a osobných aktivít tak, aby sa minimalizovalo riziko konfliktu s povinnosťami vyplývajúcimi z funkcie sudcu, a sudca nemá vykonávať aktivity, ktoré by narúšali riadne plnenie sudcovských povinností (čl. III ods. 8 a 9 zásad sudcovskej etiky). Povinnosti sudcu, a to aj tie týkajúce sa *mutatis mutandis* sudcu s prerušeným výkonom funkcie, ktorý má status sudcu, ale funkciu nevykonáva, sa nachádzajú v § 30 zákona č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediacich a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Medzi ne patrí aj povinnosť „*v občianskom živote, pri výkone funkcie sudcu, aj po jeho skončení sa (...) zdržať všetkého, čo by mohlo narušiť vážnosť a dôstojnosť funkcie sudcu alebo ohroziť dôveru v nezávislé, nestranné a spravodlivé rozhodovanie súdov*“. V kontexte nezlučiteľnosti funkcií (nielen tých, ktoré sú vykonávané, ale aj tých, ktoré sú zastávané) je v hre ako referenčná aj ochrana delby moci.

10. Stanovisko sa podľa nášho názoru malo zaoberať aspektmi možného narušenia týchto hodnôt a noriem. Zásah do (zdania) nestrannosti v zmysle možnosti zvýšenia námietok zaujatosti alebo oznámení sudcov, na ktorom sudca vykonával funkciu, o zaujatosti, je len jedným z viacerých problematických aspektov. Problematickou je aj teoreticky možná zdvojenosť vyvodzovania zodpovednosti disciplinovania sudcu-advokáta s prerušeným výkonom súdnictva, a to zo strany Slovenskej advokátskej komory cez status advokáta a zo strany najvyššieho správneho súdu cez status sudcu, čo nepriaznivo vplýva na hodnotu nezávislosti, a to aj v kontexte delby moci. Dvojrolovosť sudcu s prerušeným výkonom funkcie vykonávajúceho advokáciu sa dá obrazne prirovnať k tomu, že si sudca na svoj sudcovský talár oblečie ten advokátsky. Advokátsky talár alebo oblek však ten sudcovský nikdy nevedia úplne prekryť a sudcovská identita mu statusovo ostáva. Tak, teda ako sudca, môže byť stále aj vnímaný. Veď ním napokon je. To sa následne spája s rizikom, ktoré sudca-advokát po vstupe do advokácie v dôsledkoch už len ťažko minimalizuje, a to s rizikom, hoc nechceného, trhového ťaženia z paralelného statusu sudcu pri výkone advokácie. Advokácia, aj keď je poslaním (§ 1 ods. 1 zákona o advokácii), je zároveň aj podnikaním v súťažnom prostredí a advokát so statusom sudcu môže mať v očiach klientov výhodu. Zároveň môžu vznikať situácie, keď prestíž súdnictva už z hľadiska dojmu môže byť zneužitá a dvojrolovosť sudcu advokáta môže vzbudzovať otázky, a to vonkoncom nielen v kontextoch, v akých sa na dvojrolovosť pýtal generálny prokurátor pri súhlase so vzatím do väzby sudcu s prerušeným výkonom funkcie, ktorý bol advokátom (pozri PL. ÚS 4/2020-217, bod 9). Dochádza tak podľa nášho názoru k ohrozovaniu dôvery v nezávislosť a nestrannosť súdnej moci. Narúšajú sa tak záväzky sudcov a sudkyň vyplývajúce zo zásad sudcovskej etiky, a to z čl. III ods. 1, 2, 4, 8 a 9.

11. Hoci chápeme, že po prerušení výkonu funkcie sudcu na žiadosť, sudcovia a sudkyne potrebujú príjem a ich remeslo a znalosť prostredia môžu v rámci justície priam núkať advokáciu, od čoho ich neodrádza ani schválené stanovisko, domnievame sa, že sudcovia a sudkyne napokon rozumejú tomu, že „*etika je schopnosť rozpoznať rozdiel medzi tým, čo môžete urobiť a tým, čo je správne urobiť*“, ako kedysi poznamenal Potter Stewart, bývalý sudca Najvyššieho súdu USA.